

da ohrani predpostavko o delovanju pred-intencionalnih in ne-reprezentativnih potencialov iz posameznikovega ozadja, kar po njegovem mnenju Searlovo razlago neogibno vodi v neskončni regres, ki pa je vendarle nesmiselen, na nivoju ontološkega nemogoč, pač glede na dejanske biološke omejitve kapacitet posameznikovega centralnega živčnega sistema.

Glede na to pa kognitivne teoretike in tudi Turnerja močno zanima, kakšna je resnična narava medosebnih odnosov, ki omogoča takšno razumevanje posameznikovega delovanja notranjega, mentalnega sveta. Koncept empatije nam, po Turnerjevem mnenju, ne pomaga prav veliko, ko poskušamo razložiti fenomen prenašanja družbenih in kulturnih pomenov med posamezniki, kajti koncept empatije nujno temelji na vsaj minimalni stopnji skupnega znanja, ki je v posameznikih shranjeno v obliki verjetij, norm, vrednot in podobno. Lahko bi rekli, da Turner hkrati tudi ni posebej navdušen nad zmožnostmi, ki jih nudi proces učenja, to je takrat, kadar pride med posamezniki do izmenjave kulturnih in družbenih pomenov, najlepše pa se njegov zadržan odnos kaže v naslednjem citatu iz njegove knjige: 'Tisto, za kar pri razumevanju drugih posameznikov edinole gre, je sposobnost interakcije, (...), da lahko zavzamemo držo drugih v obliki ustreznih stereotipov' (str. 68). In kar pričakovali bi lahko, da bo Turner v tem oziru pritegnil v razpravo problem relativizma. Bralca opozarja na meje družbene konstrukcije realnosti s tem, da prisega na trdo verzijo relativizma, ki temelji na principu neprestanega spreminjanja kulturnih in družbenih fenomenov, s posebnim oziranjem na njihovo naključno naravo.

V predstavljenih devetih esejih nas Turner vodi od enega argumenta do drugega z racionalno ter analitično kirurško natančnostjo, značilno za njegove razprave, tako da zlahka prepoznamo delo visoke kakovosti. Ne glede na to pa lahko bralec od časa do časa utemeljeno dobi občutek, da so nekatere trditve že bile razgrnjene na nekem drugem mestu v knjigi, le da na nekoliko drugačen način, kar je posledica dejstva, da gre za zbrane eseje z vseh kon-

cev in krajev, tako da tega Turnerju pravzaprav niti ne smemo vzeti za slabo. Ravno obratno. Kar nas moti pa je nekaj drugega. Turner v knjigi popolnoma ignorira tiste sociološke mislece, ki zagovarjajo in razvijajo kognitivno sociologijo, utemeljeno na paradigmi družbene konstrukcije realnosti. Citirajoč predvsem Webra, Meada, Tardeja, Hobhousea in Hägerströma proti Parsonsu in Durkheimu, Turner na žalost pozablja na na delo Eviatarja Y. Zerubavela, Karen A. Cerulo in nekaterih drugih kognitivnih sociologov, zbranih v centru za kognitivno sociologijo Rutgers, The State University of New Jersey. Resda se njihov pristop bistveno razlikuje od Turnerjevega, pa vendarle ne dvomimo, da bi bralec znal ceniti Turnerjeve komentarje, ne glede na to, kako uničujoči bi za zgoraj naštetih avtorje utegnili biti.

Alenka ŠVAB

Mateja Sedmak

Kri in kultura: etnično mešane zakonske zveze v slovenski Istri.

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Znanstveno-raziskovalno središče RS, Koper 2002, str. 403, 4.000,00 SIT, (ISBN 961-6033-38-7).

Obsežna monografija sociologinje Mateje Sedmak obravnava izredno zanimivo in pri nas do sedaj precej neraziskano temo o narodnostno mešanih zakonskih zvezah. Knjiga je rezultat avtoričinega večletnega ukvarjanja s predstavljenimi temo. Avtorica se je lotila proučevanja področja, ki stoji z eno nogo v sociologiji družine in z drugo v etničnih študijah, čeprav je jasno, da so prav etnični odnosi v tem kontekstu v ospredju obravnave oziroma so postavljeni v kontekst zasebnosti.

Knjigo sestavljajo trije sklopi. Prvi (teoretski) in drugi (empirični) del monografije predstavlja predelana doktorska disertacija, v tretjem delu pa monografijo dopolnjujejo

rezultati študije "Narodna in kulturna identiteta na območju slovensko-italijanskega kulturnega stika v procesih evropske integracije" (2002). Monografija je opremljena z vsemi elementi, ki pritičejo znanstveni monografiji, vključno s povzetkom v slovenskem, italijanskem in angleškem jeziku, grafičnimi prikazi, imenskimi kazalom ter seznamom literature, ki dobro funkcionira kot pregled relevantne domače in tuje literature in je kot tak zelo dobrodošel pripomoček predvsem za študente in strokovnjake izbrane teme.

V izhodišču razmišljanja o izbrani tematiki je avtorica postavila tri glavne teze, ki usmerjajo celotno analizo:

1. etnično mešane zakonske zveze so posebna interpersonalna oblika soočenja dveh kulturnih sistemov,
2. določeni elementi kulturnih sistemov se v tem procesu izkažejo kot pomembnejši ter
3. izid medkulturnega soočanja na interpersonalni ravni partnerskega in družinskega življenja se razlikuje glede na narodno pripadnost zakonskih partnerjev.

Pomembna izhodiščna točka se zdi tudi avtoričino zavedanje, da je proučevanje etnično mešanih zakonskih zvez potrebno izvesti tako na mikro kot na makro ravni raziskovalnega zanimanja. Medtem ko nas analiza na mikro ravni spoznava z (inter)personalnimi medkulturnimi adaptacijami na nivoju intimnih družinskih razmerij, se na makro nivoju razkrivajo fenomeni medkulturnih adaptacij, skupinske dezintegracije in asimilacije. Tu pa vendarle ne gre za ločenost obeh nivojev analize, ampak je potrebno pozornost usmeriti tudi na dialektična razmerja med njima. In čeprav avtorica izpostavi, da se je prvenstveno posvetila analizi na mikro ravni, lahko trdimo, da je dosledno sledila zahtevi po upoštevanju obeh nivojev analize.

Morda velja za bralce izpostaviti še glavna področja analize:

- razlike med željami in pričakovanji zakoncev glede medjezikovnega soočenja ter dejanskimi praksami,

- pomen in odziv primarne socialne mreže,
- pomen in vpliv eksternih dogodkov in situacij (političnih, zgodovinskih, socialnih) ter širšega družbeno-zgodovinskega konteksta na življenje etnično mešanega para ter
- stopnja zadovoljstva z življenjem v etnično mešani zakonski zvezi.

Teoretski del obsega najprej razvojno-zgodovinski pregled raziskovalnih poudarkov pri preučevanju etnično mešanih zakonskih zvez, v katerem je prikazana geneza preučevane tematike v sociološkem kontekstu ter razvoj relevantnih konceptov. Sledi obsežno poglavje o konceptualizaciji pojmov (etnično mešane zakonske zveze, etničnost, razmerje med etničnostjo in kulturo, primoordializem in instrumentalizem, Barthov model etničnosti in etničnih meja, endogamija, interetnični zakoni kot specifična oblika t.i. insider-outsider relacij).

Drugi - empirični del je srž publikacije. Temelji na predstavitvi in interpretaciji podatkov avtoričine lastne raziskave o etnično mešanih zakonskih zvezah na področju slovenske Istre. Empirični podatki so bili zbrani leta 2000 s kombinirano metodologijo, vzorec je bil pridobljen s t.i. metodo 'snežne kepe'. Avtorica je uporabila tako kvantitativni (anketiranje) in kvalitativni raziskovalni pristop (poglobljeni avto/biografski intervjuji). Takšna kombinacija se izkaže za odlično, saj omogoča pridobitev osnovnih statističnih (demografskih) karakteristik vzorca, hkrati pa poglobljeni intervjuji omogočajo pridobitev podatkov, ki jih sicer kvantitativna metodologija ne more zbrati. Proučevanje zasebnosti in družinskega življenja, še posebej pa občutljivega vprašanja medetničnih odnosov, je namreč mogoče šele s kvalitativnim pristopom.

Interpretacija rezultatov oziroma študija primera etnično mešanih zakonskih zvez v slovenski Istri je tako razdeljena na interpretacijo rezultatov ankete ter interpretacijo avto/biografskih intervjujev. Anketo so sestavljali naslednji tematski sklopi: uporaba jezika, vrednotne orientacije, primarna socialna mreža, kultura in demografski podatki o anketiranih. Avtorica ugotavlja, da

se v etnično mešanih zakonskih zvezah izpostavi pomen matične kulture. Takšna oblika medkulturnega soočanja ima lahko tri izide: prevlada elementov ene kulture, prevlada elementov druge kulture ali pa soobstoj obeh kultur v soočenju. Pri prvih dveh možnostih imamo opraviti s procesom interpersonalne kulturne asimilacije, medtem ko slednja možnost nakazuje prisotnost kulturnega pluralizma na mikro nivoju zasebnosti. Posebno in osrednje mesto v interpretaciji podatkov, dobljenih z anketo, ima (materni) jezik kot osrednji element vsake kulture. Na tem primeru je poskušala locirati izid interpersonalnih kulturnih soočanj.

Predstavitvi empiričnih rezultatov, dobljenih v "kvantitativnem delu" delu raziskave, sledi interpretacija avto/biografskih intervjujev. Najprej je pozornost namenjena prikazu položaja etničnih skupin in pomenu narodne pripadnosti pri (avto)percepciji etnično mešanih zakonskih zvez. Tudi tu je v ospredju jezik - raziskan je položaj in pomen jezika medpartnerske in družinske komunikacije. Analiza vključuje medkulturne razlike, ki so navzoče na interpersonalni ravni zakonskega življenja ter avtopercepcij narodnostne pripadnosti. Ob koncu avtorica razmišlja še o vplivu velikih družbenopolitičnih sprememb v 90. letih prejšnjega stoletja ter o posledičnih spremembah v statusu etnično mešanih zakonskih zvez.

V tretjem delu monografije - Odnos lokalne skupnosti do etnične heterogamije - se avtorica osredotoči na rezultate projekta "Narodna in kulturna identiteta na območju slovensko-italijanskega kulturnega stika v procesih evropske integracije". Ta javnomnenjska raziskava je vključevala tudi sklop vprašanj o etnično mešanih zakonih/družinah in kulturni bližini oz. distanci, ki vlada med etnijami v slovenski Istri. Splošna ugotovitev je, da so prebivalci tega območja naklonjeni etnični heterogamiji, vendar pa obstajajo v kontekstu splošne naklonjenosti tudi določene diferenciacije. Večjo naklonjenost je najti pri mlajših in višje izobraženih. Pomemben dejavnik je tudi narodna pripadnost: anketiranci, pripadniki italijanske narodnosti in tisti, ki se uvrščajo

v skupino 'ostali narodi nekdanje Jugoslavije', so v splošnem bolj naklonjeni etnični heterogamiji kot anketiranci slovenske narodnosti.

Študija, ki privlačno zapelje bralca v 'zakulisje' vsakdanjega življenja etnično mešanih zakonskih zvez in njihovih družin, ima vrsto odlik. Gre za izvirno in povsem novo študijo, ki je v obstoječem prostoru še nismo imeli. Čeprav je pri nas narejenih precej študij medetničnih razmerij, pa je pričujoča študija unikum v tem, da se je spustila v vsakdanje življenje ter etnična razmerja vzela pod drobnogled tam, kjer jih še nihče ni opazoval - v kontekstu zasebnosti. Avtorica je opravila hvaležno delo tako za sociologe družine kot za preučevalce etničnih razmerij. Sociologija družine se v Sloveniji že dolgo 'bori' z empiričnim /raziskovalnim deficitom, pa tudi v kontekstu etničnih študij takšne raziskave še nismo imeli.

Vprašanje, ki se zastavlja, je seveda, čemu odsotnost zanimanja za sistemsko preučevanje etnično mešanih zakonskih zvez ter njihovega družinskega življenja. Še posebej, če vemo, da se je slovenskoistrski prostor oblikoval pod vplivom raznolikih zgodovinskih, političnih, socialnih in kulturnih procesov, ter da je rezultat tega relativno visoka incidenca etnično mešanih zakonskih zvez. Razlogov za pomanjkanje raziskovalnega interesa je gotovo več. Enega lahko nedvomno poiščemo v včasih prisotni nepovezanosti in izoliranosti posameznih znanstvenih disciplin. Morda je razlog tudi v nezanimanju etničnih študij za preučevanje zasebnosti ter njihova osredotočenost zgolj na makro nivo preučevanja medetničnih odnosov. Vemo, da so bile v času socializma raziskovalno in tudi drugače aktualne zgolj velike teme, kot so družbena stratifikacija, politika, migracije, etnična vprašanja skozi prizmo odnosov med manjšinskimi skupinami in večino itd. Teme, kot so intimni odnosi, zasebnost, vsakdanje življenje, pa so bile raziskovalno zapostavljene. In prav pričujoča študija je lep primer preseganja (na Zahodu že pred desetletji odpravljenih) tovrstnih disciplinarnih zamejitev in odpiranja novih raziskovalnih prostorov.

Kot odliko pričujoče študije v tem kontekstu ne smemo prezreti že omenjeno kombinacijo kvantitativnega in kvalitativnega metodološkega pristopa. S tem je avtorica pridobila bogato in ekskluzivno empirično gradivo, ki omogoča kompleksen vpogled v specifične in karakteristike vsakdanjega družinskega življenja etnično mešanih parov. Takšna kombinatorika je omogočila v začetku zastavljeno ambicijo po celoviti obravnavi in interpretaciji raziskovanega fenomena.

Raziskovalci, ki se ukvarjajo z vsakdanjim življenjem, prav gotovo ne bodo prezrli pomena pričujoče študije kot prispevka k razvijanju in promoviranju kvalitativnega avto/biografskega metodološkega pristopa, ki jo v zadnjih desetletjih na Zahodu razvijajo velika družboslovna imena, kot na primer Bertaux, Denzin, Stanley, k nam pa ga je v sociologijo družine prinesla profesorica dr. Tanja Renner, sicer tudi mentorica doktorskega študija raziskovalke Mateje Sedmak.

Morda velja, nenazadnje, opozoriti še na eno dimenzijo znanstvene relevantnosti študije - na njeno splošno aktualnost. Je prispevek k boljšemu razumevanju narave sodobnega sveta in različnih družbenih procesov, ki se v njem odvijajo. Tu nikakor ne smemo prezreti prisotnega nacionalizma, rasizma, različnih oblik nestrpnosti, zavračanja imigrantov ipd.

Knjigo toplo priporočamo naslednjim ciljnim publikam: vsem raziskovalcem s področja medetničnih odnosov, družinskega življenja in zasebnosti, kot obvezno študijsko čtivo študentom različnih družboslovnih področij in nenazadnje oblikovalcem različnih (javnih) politik, ki ugotovitev te in podobnih študij ne bi smeli prezreti.